

Úvod

||² UDÍ ČASTO PREKVAPÍ, KEĎ SA DOZVEDIA, ŽE PRACUJEM ako sestra v hospici. Pýtajú sa ma, ako môžem deň čo deň vykonávať takú náročnú a smutnú prácu. Je pravda, že pri tomto type povolania sa vyskytujú ťažké a niekedy traumatické chvíle, no oveľa viac je tých krásnych. Momenty úžasu, ktoré vás donútia zastaviť sa a rozmýšľať, čo to všetko znamená. Momenty hlbokej lásky a múdrosti, ktorá prichádza, len keď pochopíte, že sa blíži koniec. A hoci mnohí ľudia nechápu, ako si niekto môže zvoliť takéto povolanie, ja sa pokladám za šťastnú, že pracujem v hospici.

Hospicová starostlivosť sa odporúča ľuďom vtedy, keď sa z medicínskeho hľadiska blíži koniec ich života a oni sa rozhodnú, že nechcú zostať v nemocničnej starostlivosti, ale strávia posledné dni, týždne či mesiace v pohodlí domova obklopení svojimi najbližšími. Mojou úlohou ako hospicovej sestry je sprevádzať pacienta a jeho blízkych týmto procesom a podľa možností udržiavať pacienta v pohode a bez bolesti. Hospicová starostlivosť môže trvať až šesť mesiacov a za ten čas mám možnosť spoznať pacientov, ich osudy, ich blízkych a dokonca aj domácich miláčikov.

Príbehy v tejto knihe, o ktoré sa chcem s vami podeliť, hovoria o tom, aké nevyssvetliteľné, mocné a dojímavé môžu byť chvíle pri prechode z tohto života do toho, čo čaká umierajúcich po smrti (a verím, že ich *niečo* čaká). Rozhodla som sa ich napísať, pretože o smrti a procese umierania panuje veľa chybných predstáv. Rozumiem tomu. A určite nepoznám všetky odpovede, aj keď som videla smrť toľkokrát, že už som získala všeobecnú predstavu o tom, čo možno očakávať.

O hospici a smrti sa zväčša veľa nehovorí, ale viem, že ľudí to zaujíma, pretože dostávam veľa otázok. Niektorých vedie všeobecná zvedavosť, kým iní majú osobitný dôvod, zvyčajne ním je to, že ich blízky je v hospici, alebo sa na to pripravuje, či v hospici bol. A možno sa oni sami chystajú ísť do hospica.

Jedna z otázok, ktoré dostávam najčastejšie, je, prečo som sa vôbec stala hospicovou sestrou. Je to prirodzená otázka, najmä vzhľadom na môj mladý vek – počas písania tejto knihy som oslávila tridsiatku, no keď som začínala v tomto odbore, mala som dvadsaťštyri rokov a bola som podstatne mladšia ako všetci ostatní, s ktorými som pracovala. A ešte vždy som. Moja cesta k tomuto povolaniu nebola priamočiara. V detstve som snívala, že budem spisovateľkou a práca v zdravotníctve mi v čase, keď som nastúpila na vysokú školu, ani len neprišla na um. No pri pohľade späť vidím rad udalostí, ktoré ma na túto prácu pripravili.

Téma smrti je pre mnohých ľudí tabu alebo im naháňa strach, no v mojej rodine to bolo iné. Mamini rodičia boli licencovaní balzamovači a riaditelia pohrebnej služby a mama vyrástla v blízkosti pohrebných ústavov a márníc. Ak ste videli film *Moja prvá láska*, viete, o čom hovorím. Nebolo pre ňu nič zvláštne písať si domáce úlohy, zatiaľ čo kúsok od nej balzamovali telá.

Vzhľadom na rodinný podnik smrť doslova patrila k môjmu životu a nebolo nič zvláštne na tom, že umieranie a súvisiace témy boli súčasťou našich rozhovorov pri večeri. Vyrastala som

s vedomím, že smrť je niečo prirodzené, a vnímala som ju ako niečo normálne.

V detstve ma vychovávali na základe pevného presvedčenia, čo sa stane, keď zomrieme. Až do môjho desiateho roku som navštevovala súkromnú episkopálnu školu v Baton Rouge v Louisiane, potom sa moja rodina presťahovala do Destinu na Floride a aj tam sme chodili do episkopálneho kostola. Každú stredu ráno sa naša trieda zišla vo veľkej katedrále v kampuse a všetko, čo sme sa učili, súviselo s Bibliou. Dokonca aj na hodine hudobnej náuky sme spievali iba náboženské piesne.

Aj náš rodinný život bol pevne spojený so životom cirkvi. Každú nedeľu ráno sme chodili do kostola a zúčastňovali sme sa aj na všetkých cirkevných stretnutiach a akciách.

Verila som každému slovu, ktoré som tam počula. Verila som v nebo, verila som v peklo, verila som Desatoru a všetkému ostatnému, čo ma učili. Nekládla som otázky, jednoducho som verila a nad ničím sa nezamýšľala.

Keď som mala pätnásť rokov, svet, aký som poznala, sa zrútil.

Bol typický piatkový večer na strednej škole a ako väčšinu piatkových večerov som stála na tribúne a sledovala futbalový zápas. Pehavé líca som mala sfarbené vzrušením, nielen mejkapom, držala som za ruku svoju najlepšiu priateľku Hannah a vykrikovala som do taktu bubnov kapely, ktorá hrala bojovú pieseň našej školy. Videla som, ako sa vo vzduchu vznáša lopta a padá do rúk môjho priateľa Taylora, čo nás podnietilo k ešte hlasnejšiemu povzbudzovaniu.

Vtom sa v zlomku sekundy na Taylora vrhli dvaja hráči zo súperiaceho tímu, pritlačili ho na trávnik a prerušili zápas. Sledovala som, ako sa Taylor snaží vstať, a keď sa mu to napokon podarilo, zdalo sa, že sa spamätal a zamieril k postrannej čiare.

„Bojím sa, že sa mu niečo stalo.“ Hannah mi silnejšie stisla ruku.

„Čože? Nie, je v poriadku!“

O chvíľu sa k postrannej čiare prirútila sanitka a zmätene som sa dívala, ako odváža Taylora.

„Hadley, niečo je zle,“ zopakovala Hannah.

„Určite si len niečo zlomil. Aspoň mu napíšeme na sadru niečo vtipné.“

Hannah prikývla a vrátili sme sa k sledovaniu zápasu.

Neskôr v ten večer som s ňou šla domov, aby som u nich prespala. Zostali sme dlho hore, chichotali sme sa, maľovali si nechty a na tvár sme si naniesli masku. V istej chvíli do dverí strčila hlavu priateľkina mama a prísne nám nariadila: „A teraz do postele.“ Hannah prevrátila oči, no poslúchli sme.

Na druhý deň ráno sme sa zobudili, natiahli si šortky a tričká a zamierili k škole, ešte vždy rozospaté, keďže sme šli spať tak neskoro. Keď sme dorazili na parkovisko pri kostole, všimla som si, že všetci plačú. Zastala som a nechápavo pozerala na kamarátov.

„Zomrel,“ povedala moja priateľka Ashley s očami plnými sĺz.

„Kto zomrel?“ ešte stále som nič nechápala. Predpokladala som, že niekomu zomrela stará mama alebo starý otec.

„Taylor Haugen,“ vytisla zo seba jeho meno.

„Nezomrel,“ odsekla som. „Je v poriadku. Včera som ho videla. Poslala som mu esemesku.“

Zvrtla som sa, odstúpila som nabok a zavolala Taylorovi, aby som im dokázala, že naleteli na hlúpy vtip. Telefón vyzváňal a vyzváňal, až sa napokon ozvala hlasová schránka. Zavolala som Taylorovmu najlepšiemu priateľovi Chaseovi, vedela som, že mi všetko objasní. Len čo zdvihol, vyhrkla som: „Každý tu hovorí, že Taylor zomrel. Prosím, povedz mi, čo sa naozaj stalo. Viem, že nezomrel.“

Chaseov hlas znel akosi nevýrazne. „Zomrel. Včera večer.“

Neskôr som sa dozvedela, že keď Taylora udreli hráči súperiaceho tímu, praskla mu pečeň. Možno vyzeral okej, keď vstal a odkráčal k postrannej čiare, no v skutočnosti bol na tom veľmi zle. Nechápala som, prečo ho lekári nezachránili, keď ho

neskôr večer urgentne operovali. Nie je práve to úlohou lekárov? *Zachraňovať* ľudí? A najmä mladých, silných, zdravých ľudí, ako bol Taylor?

Dlho som mala pocit, že to nemôže byť pravda. Isteže, viem, že sa takéto veci dejú, ale stáva sa to *iným* ľuďom, nie mojím priateľom. Zakaždým, keď som si uvedomila, že Taylor nežije – keď ma neodprevadil na piatu hodinu, neobjavil sa, keď sme šli so skupinou priateľov do kina, alebo mi neposlal esemesku, bolo to ako zlý sen, nepochopiteľné a šokujúce.*

Keď som prekonala počítačový šok z Taylorovej smrti, niečo sa vo mne zmenilo. Pravdaže, uvedomovala som si existenciu smrti, no v mojom chápaní to bolo niečo, čo sa dialo na konci života – nie na jeho začiatku. A nie takto. Celý ďalší rok som sa na všetkých hnevla – na priateľov, ktorí žili ďalej, akoby sa nič nestalo, na hráčov amerického futbalu, ktorí udreli Taylora, a najmä na kňaza, ktorý kázal o milujúcom Bohu. Vedela som, že mnohí ľudia nachádzajú v čase straty útechu vo viere, no ja som nemohla. Mala som priveľa otázok. Stratila som tú bezvýhradnú vieru, ktorá formovala moje rané detstvo. Teraz som chcela odpovede, a tak som sa pýtala každého, kto bol ochotný počúvať, prečo Boh dopúšťa, aby na zemi žili pedofili a vrahovia, ale môjho priateľa s dobrým srdcom si vzal k sebe skôr, ako mohol uskutočniť svoje sny. Ľudia v cirkvi sa ma usilovali upokojiť slovami, že Taylor je teraz na lepšom mieste. Prevracala som oči a mama ma štipala do ramena a šepkala, aby som bola „zdvorilá“.

V to leto, keď som skončila strednú školu, som sa presťahovala do Tallahassee, tri hodiny cesty z domu, a začala som študovať na Floridskej štátnej univerzite. Vstúpila som do sesterstva,

---

* Taylorovi rodičia založili neziskovú organizáciu v jeho mene. Nadácia Taylora Haugena vytvorila kampaň #Pledge to Protect a poskytuje chrániče pre hráčov amerického futbalu, ktoré ich chránia pred zraneniami brušnej dutiny. Viac sa môžete dozvedieť na taylorhaugen.org.

študentského dievčenského spolku, kde som na vlastnej koži zistila, čím si táto inštitúcia zaslúžila popredné miesto v rebríčku univerzít známych nadmerným užívaním alkoholu a drog (*a top party school*). Po Taylorovej smrti som naďalej chodila do kostola, napriek tomu, že moja viera bola otrasená, no počas vysokej školy som už do kostola nevkročila. Vyrastala som v prísnom náboženskom prostredí a zrazu som bola slobodná. Tu neplatili žiadne pravidlá a mohla som si robiť, čo som chcela. Po večeroch som väčšinou pila a usilovala sa nájsť zmysel života. Ukázalo sa, že prechod od maximálne štruktúrovaného programu k absolútnej slobode a zodpovednosti za vlastný život bol pre mňa ťažký. Cítila som sa priveľmi vinná, aby som zatelefonovala domov a priznala sa, čo robím, a tak som pri rozhovoroch s rodinou predstierala, že všetko je skvelé.

V prvom ročníku na univerzite som si ako väčšina dievčat našla chlapca. Boli sme mladí a ľahkovážni – v devätnástich, v lete pred druhým ročníkom, som otehotnela. V okamihu, ako som zistila, že môj tehotenský test je pozitívny, sa všetko zmenilo a všetky životné plány sa mi zrútili.

Mama podporovala moje rozhodnutie dieťa si nechať, ale okrem nej a priateľky Hannah, ktorá zostala v Destine a študovala na štátnej vysokej škole, som nemala nikoho, cítila som sa osamelá a vystrašená. Zatiaľ čo ostatní priatelia sa na jeseň vrátili do školy, ja som zostala v dome svojho detstva a hľadala som možnosti, ako uživiť seba a dieťa. Svet sa mi scvrkol. Ešte aj teraz, ako tridsaťročná, vyzerám mlado, a tak si asi viete predstaviť, ako sa na mňa ľudia dívali – na devätnásťročné tehotné dievča. Najjednoduchšie bolo nevychádzať vôbec z domu. Ľudia, ktorí nemali dôvod zaujímať sa hlbšie o moju situáciu, mali na ňu hrubý názorov, no žiadny z nich mi nepomáhal a neprispel k zmierneniu mojej úzkosti a obáv.

Z VYSOKOŠKOLSKEJ ŠTUDENTKY SA STALA budúca matka. Nemohla som sa vrátiť na univerzitu a môj plán stať sa spisovateľkou narazil na potrebu zarobiť na seba a dieťa. Musela som rýchlo vymyslieť nový plán. Môj život sa začal uberať po celkom inej dráhe, ako som zamýšľala. Urobila som si prieskum a zistila som, že najefektívnejší spôsob, ako uživiť seba a dieťa, je stať sa ošetrovateľkou. Vyžadovalo si to iba dva roky štúdia a poskytlo by mi príjem približne päťdesiat tisíc ročne. Navyše som mohla študovať na miestnej štátnej vysokej škole. Tehotná a zmietaná neistotou som strávila leto a ďalší školský rok štúdiom predmetov požadovaných pre odbor ošetrovateľstva a na ďalšiu jeseň som začala svoj prvý semester.

Môj syn Brody sa narodil na Štedrý večer roku 2012. Tie prvé roky sa niesli v znamení tvrdej práce: snažila som sa sklbiť vychovávanie syna, štúdium ošetrovateľstva a zároveň som už začala pracovať. A hoci dni boli dlhé, náročné a intenzívne, sama sebe som dokázala, že zvládnem veci, o ktorých som predtým neverila, že ich dokážem. Promovala som v normálnom termíne spolu s ostatnými, získala som titul a absolvovala ročnú prax v miestnej nemocnici.

Po promócií som niekoľko mesiacov pracovala na pohotovosti a potom takmer rok v opatrovateľskom domove. Rada by som o sebe povedala, že som od samého začiatku bola skvelou, starostlivou zdravotnou sestrou, no nebola by to celkom pravda. Robila som, čo sa odo mňa požadovalo, a ponáhľala sa domov. Môj život sa začal meniť, až keď som začala pracovať v hospici.

Urobila som ten krok pred šiestimi rokmi a pri pohľade späť je mi jasné, že som sa dostala presne tam, kam som mala, a urobila som presne to, čo bolo treba.

Pravdaže, na tej ceste bolo veľa zákrut a zvrátov a veľa príbehov, ktoré ma dovedli z miesta, kde som začala, na miesto, kde som teraz.

Teším sa, že sa môžem s vami o tieto príbehy podeliť. Keď som

ÚVOD

začala pracovať v hospici, ešte vždy som bola v štádiu hľadania. Nevedela som, či verím vo vyššiu moc, v niečo, čo ma presahuje. A hoci ani teraz nepoznám všetky odpovede, jedno môžem vyhlásiť s istotou, a to, že niektoré veci sa vzpierajú vysvetleniam medicíny a že medzi tým, čo je tu, a tým, čo príde, je niečo veľmi mocné a pokojné.

Videla som to na vlastné oči, znovu a znovu.

PRVÁ
KAPITOLA

Glenda

S VLASMI EŠTE VŽDY MOKRÝMI ZO SPRCHY SOM STÁLA PRED televízorom a roztržito pozerala správy, v ruke hrnček s nápisom Najlepšia sestra. Chlipkala som kávu, keď vtom ma niekto poťahal za uniformu. Keď som pozrela dolu, videla som, ako Brody upiera na mňa veľké modré oči.

„Prosím si džús,“ potriasal prázdny detským hrnčekom s náustkom, ktorý zvieral ešte vždy buclatými rúčkami trojročného dieťaťa. S úsmevom som ho zdvihla, oprela si ho o bok a šla do kuchyne. Keď som mu dala džús, skontrolovala som čas na mobile. Aby som stihla prísť do práce do ôsmej, potrebovala som odísť najneskôr o 7.20. Teraz bolo 6.40, čo znamenalo, že mám práve toľko času, aby sme sa obaja prichystali a naraňajkovali.

Vo chvíli, keď som otvorila chladničku a chcela vybrať vajička, zazvonil telefón. Na displeji sa mihlo meno mojej vedúcej Kristin. Nikdy mi tak zavčasu nevolala. Bola som zvedavá, čo sa stalo.

„Prosím,“ ozvala som sa nervózne.

„Ahoj,“ pozdravila ma bodro, akoby si dala oveľa viac kávy než ja. „Potrebujem, aby si šla spolu so mnou k jednej pacientke. Adresu som ti poslala emailom. Je to odo mňa asi desať minút.“

Rýchlo som sa pozrela na adresu a prepadla som panike, lebo

som zistila, že je to vo veľmi peknej časti mesta, len zopár minút od krásnych pláží s bielym pieskom, ktorými je Destin povestný. Hoci som v Destine strávila časť detstva, teraz som bývala vo vedľajšom meste s príhodným menom Niceville, Pekné Mesto, v modrom domčeku, ktorý som nedávno kúpila pre nás s Brodym. Ako mladá slobodná matka som si nemohla dovoliť nič väčšie ani bližšie k pláži, no bola som veľmi hrdá, že sa mi podarilo kúpiť tento dom len pár mesiacov po nástupe do prvého zamestnania.

„Odo mňa je to najmenej tridsať minút a najprv musím odviezť syna do škôlky. Bude to okej?“ spýtala som sa opatrne, ustarostená, že sa jej to nebude pozdávať.

„Žiadny problém,“ odpovedala Kristin veselo a zložila.

Znervóznela som, lebo som si uvedomila, že si musím pohnúť. Vajíčka som vrátila do chladničky a rozhodla sa odísť bez raňajok. Vlhké vlasy som si skrútila do uzla a hodila na seba hornú časť uniformy. Keď som sa ubezpečila, že Brody má na sebe dostatočné množstvo vrstiev (pretože áno, aj na severnej Floride býva zima!), vykročila som do čerstvého chladného vzduchu a zamierila k škôlke.

Keď som s ním vkročila do triedy, Brodyho učiteľka takmer neodtrhla oči od telefónu. „Je mi ľúto, že vás tým zaťažujem,“ ozvala som sa nesmelou, „no nestihla som ráno dať Brodymu ješ. Mohli by ste sa, prosím, postarať, aby dostal raňajky?“

Učiteľka sa neunúvala s odpoveďou, iba zagúľala očami a oznámila do kuchyne, že raňajky bude potrebovať jedno dieťa navyše. Srdce mi zovrelo neriešiteľné napätie medzi pracovným životom a životom matky. Jednou z praktických výhod práce v hospici bolo, že väčšinou ste pracovali od ôsmej do piatej, čo mi umožňovalo mať pevný rozvrh pre Brodyho, no neplatilo to každý deň a dnes bol zjavne jeden z tých dní. Ešte nebolo ani sedem, a už som cítila, že v kategórii matka som zlyhala, no nemohla som si dovoliť stratiť zamestnanie. Novú pozíciu hospicovej sestry som

zastávala iba niekoľko týždňov a len som sa zaškoľovala, čo znamenalo, že som sledovala staršie a skúsenejšie sestry ako Kristin pri ich návštevách pacientov. Na prvom mieste bola pre mňa spokojnosť nadriadených.

Cestou k pacientkinmu domu som prechádzala popri domoch pri pláži, podobných tomu, v akom som vyrastala. Zabočila som doľava na Coral Cove a na príjazdovej ceste k plážovému bungalovu so zelenými okenicami, pred ktorým rástli palmy, som zbadala Kristinin sedan značky Hyundai. Dom nebol taký honosný, ako som sa obávala. Na verande sa vo vánku kolísali dve hojdačie kreslá a z okien prúdila teplá, príjemná žiara svetiel. Zhlboka som sa nadýchla.

Kristin ma čakala pred domom, tvár, ktorú si napriek skorej hodine stihla krásne nalíčiť, jej rámovali perfektne natočené svetlé vlasy. „Pripravená, zlatko?“ blysla na mňa dokonalým úsmevom. Usmiala som sa na ňu a prikývla, no so svojimi vlhkými vlasmi a nenalíčenou tvárou som sa cítila neisto.

Pravdupovediac, necítila som sa pripravená. Pravdaže, ako hospicová sestra som vedela, že sprevádzaniu pacienta pri zomieraní sa nevyhnem, no zatiaľ som tomu nemusela čeliť. Mala som predtuchu, že s touto pacientkou to bude iné.

Ako sme stúpali po betónových schodoch, vyčerpaná, asi štyridsaťročná žena s ryšavými vlasmi otvorila dvere skôr, ako sme stihli zaklopať. Vyzerala, akoby sa práve vyhrabala z postele, no pritom ani nezažmurila oka.

„Nech sa páči, poďte dnu,“ mávala na nás, aby sme vošli. Z kuchyne sa šírila vôňa prekvapkávanej kávy a pribehol k nám čajový pudlík, ktorý prestal štekať, aby mi oňuchal novučiké tenisky, dar od matky na oslavu nového zamestnania.

„Takže sa rozpráva so svojimi mŕtvymi príbuznými?“ spýtala sa Kristin Marie, dcéry našej pacientky, ktorá sa usilovala zahnať psa do pracovne pri kuchyni. Zdvihla som obočie, keď som to počula, moje podozrenie sa potvrdilo. Takže nebude to ďalšia